

ВІДГУК

доктора філософії в галузі права, завідувачки наукового відділу
дослідження прав інтелектуальної власності
та прав людини у сфері охорони здоров'я
Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України
Омельченко Ольги Петрівни
на дисертацію Войтовича Сергія Валерійовича
«Цивільно-правове регулювання ліцензійних правовідносин за
законодавством України та Європейського Союзу: порівняльно-правова
характеристика», поданої до захисту в разову спеціалізовану вчену раду
ДФ 58.082.158 Західноукраїнського національного університету
на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право
за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена зростанням ролі ліцензування як одного з ключових механізмів використання та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності. Надання правової охорони результатам творчої чи інноваційної діяльності саме по собі не гарантує їх ефективного впровадження у виробництво, господарський обіг чи цифрове середовище. Економічна цінність таких результатів реалізується насамперед через договірні механізми їх використання, серед яких ліцензійні правовідносини посідають провідне місце.

Сучасна практика ліцензування характеризується істотним ускладненням об'єктного складу відповідних правовідносин. Поряд із традиційними об'єктами авторського права та промислової власності предметом ліцензійних домовленостей дедалі частіше стають програмне забезпечення, бази даних, ноу-хау, технологічна документація, цифровий контент, алгоритмічні рішення та комплексні продукти, що поєднують кілька об'єктів права інтелектуальної власності. Це зумовлює необхідність удосконалення цивільно-правових конструкцій ліцензування, здатних враховувати специфіку сучасних об'єктів і моделей їх комерційного використання.

Додаткової актуальності дослідженню надає поширення відкритих і цифрових моделей ліцензування. Ліцензії Open Source, Creative Commons, договори щодо доступу до програмних продуктів і цифрових платформ істотно трансформують традиційні підходи до погодження умов договору, визначення території та строку використання об'єкта, обсягу наданих прав, механізмів контролю за їх реалізацією та порядку виплати винагороди. За таких умов виникає потреба оцінити, наскільки чинні положення цивільного законодавства відповідають сучасній практиці обігу цифрових результатів інтелектуальної діяльності та чи потребують вони подальшого нормативного вдосконалення.

Особливу складність становлять відносини, пов'язані з використанням технологій штучного інтелекту. Питання правового режиму результатів, створених або модифікованих із застосуванням таких технологій, прав на навчальні дані, допустимості використання охоронюваних творів і технічних рішень, а також подальшого ліцензування відповідних продуктів належать сьогодні до найбільш дискусійних у сфері права інтелектуальної власності. За таких умов дослідження цифрових моделей ліцензування, технологічних екосистем і комплексних ліцензійних конструкцій є своєчасним та відповідає сучасним тенденціям розвитку науки і практики.

Не менш важливим є практичний вимір досліджуваної проблематики. Недостатня визначеність умов ліцензійних договорів, обсягу наданих прав, способів використання об'єкта, територіальних і часових меж їх здійснення, порядку виплати винагороди та механізмів контролю нерідко стає причиною спорів між праволодільцями і користувачами. Тому комплексне дослідження змісту ліцензійних правовідносин, правового становища їх учасників та способів забезпечення належного виконання договірних зобов'язань має безпосереднє значення для договірної, правозастосовної та судової практики.

Актуальність роботи зумовлена також необхідністю подальшої гармонізації українського законодавства з правом Європейського Союзу. Європейська модель регулювання ліцензійних правовідносин враховує не лише приватні інтереси сторін договору, а й потреби інноваційного розвитку, трансферу технологій, забезпечення добросовісної конкуренції та належного функціонування внутрішнього ринку. Використання цього досвіду є важливим для вдосконалення національного законодавства та формування передбачуваних умов комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності в Україні.

Отже, обрана тема відповідає сучасним потребам розвитку права інтелектуальної власності, цифрової та інноваційної економіки, має належне теоретичне підґрунтя й виразну практичну спрямованість. Проведення комплексного порівняльно-правового дослідження цивільно-правового регулювання ліцензійних правовідносин є своєчасним як для розвитку наукової доктрини, так і для вдосконалення законодавства та практики комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ступінь обґрунтованості основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, не викликає сумнівів. Їх аргументація ґрунтується на комплексному аналізі законодавства України, міжнародно-правових актів, права Європейського Союзу, практики національних судів і Суду Європейського Союзу, а також широкого кола

сучасних доктринальних джерел у сфері права інтелектуальної власності. Це забезпечило належний рівень достовірності одержаних результатів.

Позитивної оцінки заслуговує застосований автором комплексний методологічний підхід до дослідження ліцензійних правовідносин. У роботі поєднано аналіз класичних цивільно-правових конструкцій із дослідженням сучасних механізмів комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності, цифрового ліцензування, відкритих ліцензій, трансферу технологій та інших актуальних моделей використання результатів інтелектуальної діяльності. Такий підхід сприяв всебічному розкриттю предмета дослідження.

Суттєвою перевагою дисертації є поєднання фундаментального теоретичного аналізу із практичною спрямованістю сформульованих рекомендацій. Автор не лише виявляє проблеми цивільно-правового регулювання ліцензійних правовідносин, а й пропонує шляхи їх вирішення з урахуванням сучасних потреб інноваційної діяльності, розвитку цифрової економіки та процесів гармонізації українського законодавства з правом Європейського Союзу.

Отже, основні положення дисертації мають належне теоретичне, нормативне та емпіричне підґрунтя, логічно впливають із проведеного дослідження й достатньою мірою підтверджені використаними джерелами. Це дає підстави визнати сформульовані автором висновки та рекомендації належно обґрунтованими, достовірними і такими, що відповідають сучасному рівню розвитку цивілістичної науки та права інтелектуальної власності.

Аналіз змісту дисертації та її структурної побудови

Дисертаційна робота характеризується логічною, послідовною та внутрішньо узгодженою структурою, яка відповідає меті, завданням і предмету дослідження. Обрана автором побудова забезпечує цілісне висвітлення проблем цивільно-правового регулювання ліцензійних правовідносин, починаючи з теоретико-методологічних засад і завершуючи формулюванням пропозицій щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування.

Позитивної оцінки заслуговує прагнення автора розглянути ліцензійні правовідносини не ізольовано, а у взаємозв'язку із сучасними тенденціями розвитку права інтелектуальної власності, цифрової економіки та європейської інтеграції. Завдяки цьому зміст дисертації виходить за межі традиційного аналізу ліцензійного договору й охоплює актуальні питання цифрового ліцензування, відкритих ліцензій, комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності та використання сучасних технологічних моделей.

Структура роботи є збалансованою: кожний розділ виконує самостійну функцію в розкритті теми, а виклад матеріалу здійснюється за принципом послідовного переходу від загальнотеоретичних положень до аналізу чинного

правового регулювання, порівняльно-правових аспектів і практичних рекомендацій. Така побудова забезпечує внутрішню цілісність дослідження та підтверджує комплексний характер авторського підходу.

Окремо слід відзначити вдале поєднання доктринального аналізу, нормативного матеріалу, практики національних судів і Суду Європейського Союзу, що дозволило автору дослідити заявлену проблематику як у теоретичному, так і в прикладному вимірах. У результаті зміст дисертації є достатньо повним, логічно завершеним і відповідає поставленим у дослідженні меті та завданням.

Новітні наукові підходи до ліцензування об'єктів права інтелектуальної власності

Дисертація містить положення, які розвивають сучасні доктринальні підходи до цивільно-правового регулювання ліцензійних правовідносин з урахуванням цифровізації економіки, розвитку інноваційних технологій та еволюції об'єктів права інтелектуальної власності. Позитивної оцінки заслуговує прагнення автора розглядати ліцензійні правовідносини у контексті сучасних процесів цифрової трансформації, що дозволило розширити традиційне бачення їх об'єктного складу.

Науково обґрунтованим видається підхід автора до систематизації об'єктів ліцензійних правовідносин, який охоплює поряд із традиційними об'єктами права інтелектуальної власності програмне забезпечення, бази даних, цифровий контент, ноу-хау, комерційну таємницю, а також інші результати інтелектуальної діяльності, що використовуються в сучасному цифровому середовищі. Такий підхід відображає тенденції розвитку інноваційної економіки та сучасної практики комерціалізації результатів творчої діяльності.

На увагу заслуговують положення дисертації, присвячені особливостям ліцензування комплексних технологічних рішень, у межах яких предметом договору виступає сукупність взаємопов'язаних об'єктів права інтелектуальної власності. Автор переконливо показує, що така практика потребує врахування специфіки визначення предмета договору, обсягу наданих прав та порядку їх реалізації.

Позитивної оцінки заслуговує аналіз відкритих моделей ліцензування, які розглядаються як самостійні договірні конструкції, що мають власні особливості визначення умов використання, поширення та модифікації об'єктів права інтелектуальної власності. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку цифрового середовища та практиці використання відкритих ліцензій.

Окремо слід відзначити увагу автора до проблематики використання технологій штучного інтелекту. У роботі обґрунтовано необхідність врахування особливостей ліцензування програмного забезпечення, навчальних даних, баз

даних та інших складових сучасних технологічних продуктів, що свідчить про прагнення автора адаптувати традиційні цивільно-правові конструкції до новітніх технологічних викликів.

Позитивної оцінки заслуговує також висвітлення ліцензійних правовідносин як одного з ключових механізмів комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій та впровадження інноваційних розробок у господарський оборот. Такий підхід посилює практичну спрямованість проведеного дослідження та розширює традиційне розуміння функціонального призначення ліцензійного договору.

Отже, наукова новизна дисертації полягає насамперед у розвитку сучасних доктринальних підходів до цивільно-правового регулювання ліцензійних правовідносин з урахуванням цифрової трансформації, ускладнення об'єктного складу права інтелектуальної власності, поширення відкритих моделей ліцензування та актуальних викликів, пов'язаних із використанням новітніх технологій.

Практична затребуваність результатів дослідження у сфері інтелектуальної власності та інновацій

Результати дисертаційного дослідження мають вагомe теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку права інтелектуальної власності, оскільки враховують сучасні тенденції цифровізації, розвитку інноваційної економіки та трансформації моделей комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності. Сформульовані автором висновки можуть бути використані як методологічне підґрунтя для подальших наукових досліджень у сфері цифрового ліцензування, відкритих ліцензій, трансферу технологій та використання сучасних технологічних продуктів.

Позитивної оцінки заслуговує практична спрямованість запропонованих автором підходів до визначення об'єктного складу ліцензійних правовідносин і структурування договірних конструкцій у сфері використання об'єктів права інтелектуальної власності. Результати дослідження можуть бути використані при підготовці та укладенні ліцензійних договорів, договорів про трансфер технологій, а також при визначенні обсягу переданих прав, порядку використання окремих об'єктів, режиму конфіденційності та інших істотних умов договірної регулювання.

Практичне значення дисертації полягає також у можливості використання її положень підприємствами, науковими установами, закладами вищої освіти, інноваційними компаніями та центрами трансферу технологій під час комерціалізації результатів науково-дослідної діяльності. Запропоновані рекомендації можуть сприяти більш ефективному оформленню прав на об'єкти

інтелектуальної власності, зниженню договірних ризиків та вдосконаленню практики їх використання у господарському обороті.

Заслужують на увагу висновки автора щодо застосування сучасних моделей ліцензування. Вони можуть бути використані при вирішенні практичних питань, пов'язаних із визначенням умов використання об'єктів права інтелектуальної власності, розподілом прав та обов'язків сторін, а також оцінкою окремих правових ризиків, що виникають у процесі використання сучасних технологій.

Одержані результати можуть бути враховані у нормотворчій діяльності, під час підготовки методичних рекомендацій і роз'яснень у сфері права інтелектуальної власності, а також у навчальному процесі при викладанні дисциплін, присвячених праву інтелектуальної власності, управлінню інтелектуальною власністю, трансферу технологій, ІТ-праву та інноваційному праву.

Отже, результати дисертаційного дослідження характеризуються належним рівнем практичної затребуваності та можуть бути використані у нормотворчій, правозастосовній, договірній, науково-дослідній і освітній діяльності. Це підтверджує не лише теоретичну цінність роботи, а й її прикладне значення для розвитку сучасної системи правової охорони та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності.

Представлення результатів дослідження у фахових публікаціях та їх наукова апробація

Наукові результати, одержані у дисертації Сергія Валерійовича Войтовича, достатньо повно відображені у фахових публікаціях здобувача. Їх зміст відповідає темі, меті та завданням дослідження, а також охоплює основні напрями розвитку сучасних ліцензійних правовідносин в умовах цифровізації, технологічного розвитку та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності.

У публікаціях висвітлено як фундаментальні питання правової природи ліцензійних правовідносин, їх суб'єктного та об'єктного складу, так і сучасні проблеми цифрового ліцензування, відкритих ліцензій, трансферу технологій, використання програмного забезпечення, баз даних, ноу-хау та інших об'єктів права інтелектуальної власності. Тематика наукових праць узгоджується з основними положеннями дисертації та відображає авторські підходи до вдосконалення цивільно-правового регулювання ліцензійних правовідносин.

Участь здобувача у наукових конференціях та інших фахових заходах забезпечила належну апробацію результатів дослідження, їх обговорення в науковому середовищі та врахування результатів фахової дискусії під час підготовки остаточного тексту дисертації.

Отже, наукові публікації здобувача та результати їх апробації підтверджують достатню повноту оприлюднення основних положень дисертації, їх відповідність змісту проведеного дослідження та самостійний характер одержаних наукових результатів.

Доброчесність наукового дослідження та коректність використання джерел

Проведений аналіз дисертації Сергія Валерійовича Войтовича дає підстави позитивно оцінити дотримання автором принципів академічної доброчесності, самостійність проведеного дослідження та коректність використання наукових і нормативних джерел.

У роботі використано широкий спектр наукових праць, нормативно-правових актів, міжнародних і європейських документів, а також матеріалів судової практики. Автор належним чином оформлює посилання на використані джерела, чітко відмежовує власні наукові положення від запозичених і послідовно дотримується правил академічного цитування.

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави констатувати відсутність ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших порушень принципів академічної доброчесності. Самостійний характер дослідження підтверджується як змістом дисертації, так і науковими публікаціями здобувача. Таким чином, дисертаційна робота виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності, правил наукового цитування та етичних засад дослідницької діяльності.

Зауваження і пропозиції щодо окремих результатів дисертаційного дослідження

Не заперечуючи загального високого рівня дисертаційної роботи, її актуальності, наукової новизни та практичної цінності, слід зазначити, що окремі положення дослідження мають дискусійний характер і можуть стати предметом подальшого наукового осмислення. Це цілком закономірно, оскільки проблематика цивільно-правового регулювання ліцензійних правовідносин перебуває під постійним впливом цифровізації, розвитку новітніх технологій та євроінтеграційних процесів, що зумовлює еволюцію доктринальних підходів і законодавчого регулювання.

У зв'язку з цим наведені нижче зауваження мають переважно науково-дискусійний характер, не ставлять під сумнів достовірність основних результатів дисертації, а окреслюють окремі напрями, які можуть бути додатково розкриті під час публічного захисту або розвинуті у подальших наукових дослідженнях.

1. Позитивно оцінюючи здійснений автором порівняльно-правовий аналіз законодавства України та Європейського Союзу, варто зазначити, що подальшого доктринального осмислення потребує питання визначення права,

застосовного до міжнародних ліцензійних правовідносин. В умовах інтернаціоналізації обороту об'єктів права інтелектуальної власності особливої актуальності набуває проблема співвідношення автономії волі сторін із колізійними механізмами регулювання, а також впливу вибору застосовного права на здійснення і захист майнових прав інтелектуальної власності. Більш ґрунтовне висвітлення цієї проблематики, на нашу думку, дозволило б розширити практичне значення проведеного дослідження в умовах розвитку міжнародного ринку технологій та цифрових продуктів.

2. У дисертації комплексно досліджено питання укладення, змісту та виконання ліцензійних договорів. Водночас подальшого наукового осмислення потребує проблема трансформації механізмів виконання договірних зобов'язань у цифровому середовищі. Насамперед ідеться про можливість використання технологій розподілених реєстрів, автоматизованого виконання договірних умов та інших цифрових інструментів, здатних істотно вплинути на традиційні механізми реалізації ліцензійних правовідносин. Аналіз зазначених питань дозволив би ширше окреслити перспективи розвитку цивільно-правового механізму ліцензування в умовах цифрової економіки.

3. Автор переконливо обґрунтовує значення ліцензійного договору як універсального цивільно-правового інструменту комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності. Разом із тим подальшого розвитку, на нашу думку, могла б набути проблематика альтернативних способів врегулювання спорів, що виникають із ліцензійних правовідносин. Зокрема, заслуговує на окрему увагу питання визначення ролі медіації, арбітражу та інших спеціалізованих процедур у механізмі захисту прав учасників ліцензійних правовідносин, а також особливостей їх застосування у транскордонних спорах щодо об'єктів права інтелектуальної власності.

4. У контексті запропонованого автором розвитку застосування конструкції комплексної технологічної ліцензії у межах складних технологічних екосистем, які поєднують різні об'єкти інтелектуальної власності, становить дискусійну проблему, що потребує детальнішого вивчення застосування такої ліцензії у сфері цифрової медицини, з метою збалансування майнових прав ліцензіара на технологічний продукт із немайновими правами пацієнтів на приватність, оскільки медичні дані за своєю природою належать до категорії особливого ризику.

Зазначені зауваження не зменшують наукової новизни, теоретичної цінності та практичного значення дисертації, а мають переважно науково-дискусійний характер і спрямовані на подальший розвиток окремих положень проведеного дослідження. Порушені питання можуть стати предметом подальших наукових пошуків та фахової дискусії у сфері цивільно-правового регулювання ліцензійних правовідносин.

Підсумковий висновок про наукову і практичну цінність роботи

Дисертаційна робота Войтовича Сергія Валерійовича є самостійною, завершеною науково-кваліфікаційною працею, у якій на належному теоретичному та методологічному рівнях вирішено важливе наукове завдання щодо цивільно-правового регулювання ліцензійних правовідносин у сфері права інтелектуальної власності. Дослідження характеризується актуальністю, належним рівнем наукової новизни, комплексністю проведеного аналізу та виразною практичною спрямованістю, оскільки враховує сучасні тенденції розвитку цифрової економіки, трансферу технологій, відкритих моделей ліцензування та новітніх об'єктів права інтелектуальної власності.

Сформульовані автором наукові положення, висновки та рекомендації є належним чином обґрунтованими, відповідають змісту проведеного дослідження й мають теоретичне та практичне значення для подальшого розвитку науки права інтелектуальної власності, удосконалення законодавства та правозастосовної практики. Висловлені у відгуку зауваження мають переважно науково-дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та не зменшують її наукової і практичної цінності.

З огляду на актуальність теми дисертації, належний рівень наукової новизни, обґрунтованість сформульованих висновків, практичне значення одержаних результатів, достатню повноту їх апробації та відсутність порушень принципів академічної доброчесності, вважаю, що дисертаційна робота Войтовича Сергія Валерійовича відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Опонент

доктор філософії в галузі права,
завідувачка наукового відділу дослідження
прав інтелектуальної власності та
прав людини у сфері охорони здоров'я
Науково-дослідного інституту інтелектуальної
власності НАПрН України

Ольга ОМЕЛЬЧЕНКО

Підпис Ольги Омельченко засвідчую
директор НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України

Анатолій КОДИНЕЦЬ

